

svadbenih pjesama (dakle i tekstu-
alno i muzikološki) i njihovu »ob-
rednu« funkciju.

Knjiga **Vesil'ni pisni (I)** sadrži zbir
svadbenih pjesama koje se pjevaju
u krajevima navedenim ovdje u na-
slovu. Pjesme su podijeljene u tri-
deset i tri grupe, a svaka grupa za
sebe predstavlja određeni dio obred-
nog slavlja počev od svatanja i pro-
šnje, zaruka, pletenja vijenca, poziva
na svadbeno slavlje, ceremoni-
jala na samoj svadbi, slavlja svadbe
pa do zahvalnica gospodarima kuće.
Sve ove pjesme se pjevaju i u knjizi
se osim tekstova pjesama nalaze i
notni materijali, tj. muzički zapisi
po kojima se pjesme izvode. Obilje
pjesama kompletiranih muzičkom
pratnjom predstavlja bez sumnje vrlo
vrijednu i dragocjenu zbirku
svadbenih pjesama. Knjiga (I) zavr-
šava popisom izvora odakle su pje-
sme ove zbirke uzete i pregledom
varijanata.

Kao i prvi tom, knjiga broj II
predstavlja vrlo bogatu zbirku svad-
benih pjesama s notnim materijalom.
Pjesme su podijeljene u četrde-
set i pet grupa, koje kao i u knjizi I,
predstavljaju pojedine stupnjeve u
svadbenom slavlju. Knjiga II zavr-
šava također popisom izvora iz kojih
su pjesme preuzete i pregledom
varijanata.

Vesil'ni pisni I i II su izvanredno
dragocjen primjer zbirke svadbenih
pjesama. Bez obzira na određene
manjkavosti (npr., uza same pjesme
nema zapisa iz kojeg su kraja), obje
knjige su solidno sastavljene i pru-
žaju jasnu sliku vrlo bogatog svad-
benog pjesničkog repertoara i zna-
čenja svadbenih običaja u Ukrajini.

Dubravka Poljak

**Svetozar Koljević, Ka poetici narodnog
pesništva.** Strana kritika o našoj narod-
noj poeziji, Prosveta, Beograd 1982. 583
str.

Tri su hrestomatije u novije vre-
me pokazale da je izučavanje usme-
ne književnosti Srba, Hrvata, Crno-
goraca i Muslimana nepoželjno —

ako ne i nemoguće — zasnivati sa-
mo na dostignućima domaće nauke.
To je najpre V. Nedića **Narodna
književnost** (Srpska književnost u
književnoj kritici II, Beograd, 1966),
u kojoj su publikovani radovi strana-
naca (J. Grim, J. V. Gefe, G. Geze-
man, N. Kravcov, A. Mickjevič, A.
Smaus, A. B. Lord, M. Braun) tamo
gde je trebalo pokriti »bela polja«
u izučavanju, ili u kvalitetu izuča-
vanja, usmenoknjiževnih vrsta. Knji-
ga Maje Bošković-Stulli **Usmena
književnost** (Izbor studija i ogleda,
Zagreb 1971), sastavljena s name-
rom da pruži osnovne informacije o
načelnim problemima usmene knji-
ževnosti te o glavnim vrstama, s
mnogo manje obzira prema istorij-
skim zaslugama, donela je relativno
veliki broj radova stranaca, sve prvi
put prevedenih (R. Jakobson i P.
Bogatirov, A. Šmaus, K. II. Polok,
I. N. Goleniščev-Kutuzov). U trećoj
knjizi ove vrste, u **Narodnoj književ-
nosti Srba, Hrvata, Muslimana i Cr-
nogoraca** (Izbor kritika, Sarajevo
1974) Đ. Buturović i P. Palavestre
stranci su zastupljeni manje (A.
Smaus, A. B. Lord).

Svim ovim hrestomatijama, daka-
ko međusobno veoma različitim, za-
jedničko je to što su opredeljenjem
svrhe više okrenute temi no autoru,
i što su sve potvrdile saznanje da,
prema rečima M. Bošković-Stulli,
»do danas nije napisano djelo koje
bi na više-manje prihvatljiv način
prikazalo osnovne oblike naše usme-
ne književnosti, njezin razvoj kroz
stoljeća (u mjeri u kojoj se mogao
pratiti), povijest njezina bilježenja
i proučavanja, veze s pisanom um-
jetničkom književnošću« da nije-
dan izbor radova taj nedostatak ne
može primereno nadomestiti.

Ovaj je nešto opširniji uvod bio
potreban da bi se ukazalo na to da
je u postojećim naučnoistraživačkim
prilikama upoznavanje s radovima
stranaca još neophodnije no što bi
uobičajeno bilo očekivati, na osnovu
opšteg znanja da nema pravih nau-
čnih istraživanja zatvorenih u gra-
nice svoje nacije ili jezika. Stoga
najnovija knjiga istaknutog angliste
dr Svetozara Koljevića, koji se sve

više bavi proučavanjem naše usmene književnosti, već zbog svog opredeljenja da predstavi u relativno obimnom izdanju radove stranaca o našem usmenom pesništvu, mora biti pozdravljena. Uzgred, čitaoca treba upozoriti na to da se većina radova odnosi na poetiku narodnog epskog pesništva, a ono »kritika« u podnaslovu knjige ne označava, u više-manje uobičajenom smislu reči, adekvatno vrstu kojoj ti radovi pripadaju.

Kriterijume izbora — a izbor je ono što je najteže bilo uraditi, što je najveće iskušenje za sastavljača, a najlakša meta kritike knjiga ove vrste — dr S. Koljević ovako je opredelio: »Interesovanje stranaca za našu narodnu poeziju... je poprimilo bezbroj oblika i kretalo se u veoma različitim pravcima. Svi ti oblici i pravci nisu se mogli, dakako, ilustrovati u okviru jedne antologije, stoga smo, prenebregavajući tako heterogen cilj, nastojali da u okviru ovog izbora što potpunije predstavimo ono što je istorijski najznačajnije, kao i ono što najviše doprinosi razumevanju našeg usmenog pesništva, kako u nekim njegovim specifičnim pojedinostima, tako i u širem komparativnom kontekstu.«

U skladu sa ovom namerom dr S. Koljević u prvom je delu knjige, pod naslovom **Rana otkrića**, publikovao tekstove nastale do 1850. godine, a u drugom delu, pod naslovom **Tragom baštine**, tekstove nastale u vremenu od osamdesetih godina prošloga veka do 1969. godine, zapravo, one nastale u našem veku, sa izuzetkom odlomaka iz Potebnjine knjige, koja je publikovana 1905. godine, ali je nastajala ranije.

Knjiga je snabdevena predgovorom **Stranci o našoj narodnoj poeziji**, u kome se rezimiraju dosadašnja pojedinačna istraživanja i u kome se govori o prvim pomenima naših pesnika i pevača, o naraslom interesovanju za njih u predromantizmu i u Vukovo vreme, zatim o recepciji naše usmene epske pesme u pojedinim evropskim književnostima u XIX veku, a o tokovima savremenih istraživanja u najkraćim potezima.

Radovi stranaca o našoj narodnoj poeziji publikovani su, s nekim izuzecima, po hronološkom sledu nastanka, a svaki je snabdeven uvodnom beleškom, obaveštenjima o autoru teksta, okolnostima njegova nastanka, s neophodnim bibliografskim podacima i svakovrsnim priređivačevim napomenama. Priređivač je, međutim, ostao čitaocima dužan (i prevodiocima) da da bibliografske podatke o prevodima, o tome koji su prevodi bili ranije objavljeni, a koji su urađeni za ovu priliku. (Bez obzira na objašnjenje »da bi Tomazeov originalni tekst na brojnim mestima bio nerazumljiv današnjem čitaocu«, ne slažem se s njegovim donošenjem »u modernizovanoj verziji«, jer su nejasnosti mogle biti otklonjene na drugi način, a objašnjenje da »moderne prevod s talijanskog ne bi mogao odraziti duh Tomazeovog vremena« nije prihvatljivo, a ako bi se uopštilo, dovelo bi u pitanje bezmalo ceo prvi deo knjige).

Ako se knjiga **Ka poetici narodnog pesništva** ceni iz naših prilika (i vrlo važna i vrlo obimna dela, i ona koja su značajna po pristupu i ona koja su značajna po temi nisu u nas prevedena), zatim, ako se ceni po svojoj velikoj informativnosti i po širini zahvata, onda treba reći da je sve to čini vrlo preporučljivom za upotrebu studentima, ali i onima kojima je potrebno da određene tekstove imaju pri ruci, na svom jeziku. S tog stanovišta radi se o lepoj i korisnoj knjizi, o dobro procenjenom izdavačkom poduhvatu. S nekih drugih stanovišta moguće je sporiti se s ovom knjigom.

Ako se pomenuti i citirani kriterijumi izbora prihvate (oni su, van sumnje, velike univerzalnosti), razmišljanja bi onda mogla ići u pravcima sledećih pitanja: koliko ono što je u svome vremenu značajno i zaslužno odgovara savremenim saznanjima, koliko je pristup sa stanovišta književnoistorijskog moguće dovesti u sklad i srazmer sa savremenim, najzad, koliko je učinjeni izbor dosledan nameri i deklariranim kriterijumima.

Od ovog je potonjeg najlakše poći jer je odstupanja od načela sastavljač ove hrestomatije sam istakao u napomeni: uvršćeni su i radovi »autora našeg porekla koji su svojim životom i delovanjem bili potpuno vezani za strane sredine i pisali na inostranim jezicima«, a zatim tekstovi M. Pantića (odlomci iz studije **Nepoznata bugarska o despotu Đurđu i Sibinjanin Janku iz XV veka**) i V. Kostića (odlomci iz rada **Prvi pomen naših narodnih pesama u Engleskoj**) »o nekim veoma zanimljivim ranim zapisima i pomenima našeg narodnog pesništva u inostranim izvorima, stoga što inače ne bi bilo moguće da ti veoma značajni izvori progovore na svrsishodan način u okviru ove antologije«. Zapravo, uvršćavanjem pomenutih dvaju, a zatim i rada S. D. Vujičića (**Jedan srpski guslar u Mađarskoj XVI veka**) — koji su svi izuzetno značajni i zanimljivi — narušeno je načelo (to su radovi o radovima) i kompozicija knjige (hronološki sled). Doslednije bi bilo da su za ovu priliku prevedeni delovi speva **Boleino** Rodera de Pačience, **Istorije Erdelja** Šebeščena Tinodija i **Opšte istorije Turaka R. Nolsa**. Korisnik knjige dr S. Koljevića dobio bi tako, makar prevodom narušenu, patinu vremena i način izražavanja nama vremenom i duhom dalekih ljudi, čija su nam dela nepristupačna, a sumnja u njegove sposobnosti da ih sam protumači mogla je biti otklonjena upućivanjem na publikovane radove, pa i informacijom o njihovom sadržaju. Ovako, otvorena breša u načelu, odstupanje od deklariranih kriterijuma, otvara prostore dilemama: zašto onda u ovu knjigu nisu uneti još i radovi V. Jagića (**Građa za slovensku narodnu poeziju**), V. Latkovića (**O pevačima srpskohrvatskih narodnih pesama do kraja XVIII veka**), K. Georgijevića (**Srpskohrvatska narodna pesma u poljskoj književnosti**) ili neki drugi.

U pokušaju da odgovorim na drugo pitanje, htela bih najpre da kažem ovo: svaki iole kvalifikovani čitalac ove knjige napravio bi drugačiji izbor, i pri tom došao lakše

u iskušenje da joj ponešto doda no što bi se odvažio, u granicama namere koja knjigu određuje, da predloži izostavljanje bar nekog od prisutnih autora. To su redosledom kojim se javljaju u knjizi: M. Pantić, S. D. Vujičić, V. Kostić, A. Fortis, J. Grim, J. Kopitar, J. V. Gete, L. Ranke, T. A. L. fon Jakob, V. G. Bjelinski, A. Mickjevič, N. Tomazeo, A. A. Potebnja, G. Gezeman, A. Vajan, N. I. Kravcov, M. Murko, R. Jakobson, A. Šmaus, P. G. Bogatirjov, M. Braun, J. Brkić, B. N. Putilov, I. N. Goljeniščev-Kutuzov, A. B. Lord i H. Levin. Ako bi se u razmatranje uključilo i pitanje da li je od svakog autora odabran pravi tekst, najbolji, najreprezentativniji, najtipičniji za određeni pristup, odnosno da li je svrsishodno publikovati odlomke većih celina, izazov koji ova knjiga upućuje čitaocu postao bi još veći.

Ka poetici narodnog pesništva je knjiga čiji je izbor jednim delom tradicionalan (jer donosi u prvom delu tekstove koji su poznati i jer je više okrenuta ka istorijski značajnom no ka aktuelnom); to je sinteza i ustoličavanje poznatog u većoj meri no što je traganje za manje poznatim, zaboravljenim ili neotkrivenim (autorima, delima, problemima). Čini se, zapravo, da je dva načela — poštovanje onog što pripada istoriji izučavanja usmenog epskog pesništva i informisanje o pristupima koji traju do u naše vreme — bilo teško, ako ne i nemoguće, pomiriti.

U knjizi **Ka poetici narodnog pesništva** iscrpno su predstavljena ranija interesovanja, a relativno svedeno istraživanje autora koji pripadaju ovom veku. Taj drugi deo knjige, u kome su, po rečima dr S. Koljevića, prenebregnuti »sumnjivi kriterijumi podjednake zastupljenosti pojedinih slavistika ili autora« (u prvom slučaju — pojedinih slavistika — s pravom, u drugom — pojedinih autora — stvar nije tako nesporna kako se može na prvi pogled učiniti), dakle, taj drugi deo knjige sugerira »da je ruska slavistika zastupljena sa izuzetno velikim brojem tekstova,

da je nemačka slavistika takođe veoma snažno prisutna, da su francuski rezultati veoma skromni po obimu, a američki veoma bogati, naročito posle drugog svetskog rata«. Međutim, brojem izabranih tekstova i njihovim obimom daje se prednost Peri-Lordovoj školi. Taj drugi deo knjige svaki bi kompetentni znalac sastavio na drugi način, u zavisnosti od toga kome bi pristupu, autoru, metodu ili problemu dao prednost. Ovo saznanje čini pomalo izlišnim postavljanje pitanja kakva su: da li je dobar izbor autora i tekstova, da li su skraćivanja i preuzimanja odlomaka iz velikih celina u principu dobra i da li su u konkretnom slučaju dobro izvedena, da li izbor otvara uvid u raznolikost pristupa i gledanja na našu usmenu epiku u XX veku.

Ka poetici narodnog pesništva je knjiga podsticajna zato što ova pitanja postavlja, a ne zato što ih rešava; to je zanimljiva knjiga i kad se nagovešteni odgovori ne prihvataju, knjiga sa kojom se može sporiti, bez namere da se ospori da je korisno što se pojavila.

Marija Kleut

B. N. Putilov, Geroičeskij èpos černogorcev, Akademija nauk SSSR, Institut ètnografii im. N. N. Mikluho-Makleja, »Nauka«, Leningrad 1982, 240 str.

Nakon monografije posvećene ruskoj i južnoslavenskoj epici u cjelini, autor smatra ovu knjigu jednom od nužnih »karika u lancu« teorijskih i povijesnih istraživanja narodne junačke epike, koja imaju značajno mjesto u suvremenoj folkloristici.

Junačka crnogorska epika (kraj XVII—XIX. st.) promatra se u ovoj knjizi kao karakteristična pojava kasne etape usmenog epskog stvaralaštva. Knjiga je podijeljena na pet poglavlja: **I. Epska sredina i epski pjevači, II. Opće epsko južnoslavensko nasljeđe u Crnogoraca, III. Junačko-povijesna crnogorska epika**

XVIII—XIX. st., IV. Epski junaci. Epski neprijatelji, V. Vrijeme i prostor u epici.

U knjizi se govori o sižeima, likovima, historizmu, poetskoj specifičnosti epike; upozorava se na vezu s klasičnom junačkom epikom i na karakter njezine promjene. Pokazano je kako je u crnogorskim pjesmama tekao proces buđenja nacionalne svijesti, kako su se u njima odrazile povijesne veze Rusije i Crnogoraca u XVIII. i XIX. st. Odajući dužno priznanje jugoslavenskim folkloristima koji su mnogo učinili na skupljanju, publiciranju, tumačenju povijesti crnogorske epike, koji su upozorili na umjetničku i idejnu bit pjesama i, na kraju, dali mnoge »blještave« interpretacije tekstova pjesama, B. N. Putilov ipak upozorava da u tim istraživanjima nema dovoljno općeteorijskih rezultata i dostignuća suvremenog bavljenja epikom. Tako se povijest crnogorske epike promatrala izvan općih epskih procesa. Autor je stoga nastojao smanjiti taj otklon i šire uključiti karakteristike crnogorske epske poezije u općeepski kontekst. Naravno, pri tom je uzimao u obzir, ali se i kritički odnosio prema rezultatima polustoljetnog proučavanja crnogorske epike.

Među problemima koji su vezani uz proučavanje narodne junačke epike, temeljnim se javlja problem historizma — ne u ograničenom smislu kako ga shvaća historijska škola, već šire: pojam historizma baca svjetlo na sve strane epike — i prema sižeju i prema umjetničkoj strukturi, likovima, stilu, karakterističnom prostoru i vremenu. Putilov je istaknuo osnovne aspekte tog problema u djelima jugoslavenskih autora (kronika i epski smisao; pjesma i predaja; realizam i fantazija; povijest i poezija) i polemizira s njima.

Jugoslavenski folkloristi posebnu su pažnju obratili na dva osnovna tipa crnogorskih pjesama: pjesme-kronike i pjesme »više razvijene«, »slikovitije«, s karakterističnim »dramatskim obratima«, s »izgrađenim« likovima junaka. Putilov smatra da takva podjela na ta dva tipa